

KARÁCSONY ÁGNES

„MINDENT CSINÁLJAK, AMIT A MUZEOLÓGUSOK NEM”

BESZÉLGETÉS LOVAS MÁRTÁVAL

A HAZAI MÚZEUMPEDAGÓGIA KEZDETEIRŐL

LA hazai múzeumi közművelődés egyik újkori alapítója Lovas Márta. A Magyar Nemzeti Múzeum közművelődési osztályát 1976-tól vezette '97-ig, nyugdíjazásáig. Utána sem szakadt el még évekig az intézménytől. Munkatársaival szakmákat teremtettek itthon: a múzeumpedagógiát és a múzeumi marketinget – noha feladataikat akkoriban egyetlen szó is pontosan lefedte: közművelődés. Mindegyik programjuk – sok más mellett a *Múzeumi játszónap*, a *Históriás történeti játszóház* – az általuk kidolgozott pedagógiai módszerre épült. Lovas Mártát két évvel ezelőtt Múzeumpedagógiai Életműdíjjal tüntették ki. Idén januárban volt hetvenöt esztendő. A Magyar Nemzeti Múzeumban, régi munkahelyén beszélgettünk vele.

MC: *Egykori kollégái mesélték: az első Múzeumi játszónapon gyerekek és szülők önfeledten belemerültek a kreatív feladatokba, korok játékos felidézésébe, amikor az intézmény akkori vezetője két angol vendégével egyszer csak betoppant a régészeti terembe. Döbbenet állt a főigazgató, mit keresnek a kölykök a tudományos kiállítóterben, mi ez a rendetlenség, amikor ő épp külföldi tudóstársait kalauzolja az épületben.*

LFolytatása is van ám a történetnek, szerencsére pozitív fordulattal. A főigazgató abban az időben Fülep Ferenc volt, római koros régész, a pécsi ókeresztény sírkamrák feltárója. S valóban meghökkent az első Múzeumi játszónapon. Kérdezte is tőlem sztentori hangján: „Márta, milyen marhaságot talált ki már megint?” Majd ránézett az angol vendégeire, és elhallgatott. Azok ugyanis elismerően mosolyogtak, bólogattak, és fotózni kezdtek minket.

MC: *Kétségtelen: a nyolcvanas évek elején itthon az „eleven múzeum” egészen kivételes volt.*

LFülep Ferenc pedig végül hagyott minket „kísérletezni”. Programjainkat, kezdeményezéseinket elnéző jóindulattal vette tudomásul. Hiszen a Magyar Nemzeti Múzeum tényleg kicsit elefántcsonttornya is volt a kutatóknak.

MC: *Még ma is megesik néhol: a muzeológus mintha a disszertációját illusztrálná tárgyakkal egy tárlaton. Annak idején nyilván még nehezebb lehetett áttörni azon a szemléleten,*

hogya történeti kiállítások – túl a tudományos megközelítésen – nyissanak a látogatók felé. Ráadásul ön ebből a szempontból még „hendikeyes” is volt, nem a muzeológusi szakmából érkezett ugyanis a Magyar Nemzeti Múzeumba.

¶ Szerencsémre azonban néhány muzeológussal együtt jártam egyetemre, különben talán azt sem hitték volna el, hogy egyetemen diplomáztam. Az ELTE-n végeztem pedagógia és magyar szakon, aztán a közművelődésben dolgoztam tíz évig, a 19. kerületben. Évtizednyi tapasztalattal – beleértve a rendezvényszervezést, kiadványszerkesztést, sajtókapcsolatokat is – pályáztam meg a közművelődési osztály vezetését. Felvettek. Feladataimat nagyjából úgy fogalmazták meg: mindent csináljak, amit a muzeológusok nem.

MC: *Honnan tudta, mit és hogyan kell csinálnia ahhoz, hogy egy múzeum izgalmas legyen?*

¶ Éreztem, mi az, ami egy tárlaton segít engem múzeumjáróként, és mi az, ami nem. A Nemzeti Múzeum kiállításai a hetvenes években a művelt felnőtt közönségnek készültek, ám szigorúan a szakmára tekintettel. Ez a gondolkodás nem adott élményt. Azt mondtam a munkatársaimnak az elején: lassú lesz az áttörés, akár háromgenerációnyi idő is eltelhet, mire a látogatók már természetesnek veszik a szórakozva tanulást. A közművelődési munkában pedig közvetítőtevékenységet láttam.

*Azt mondtam a munkatársaimnak az elején:
lassú lesz az áttörés, akár háromgenerációnyi idő is
eltelhet, mire a látogatók már természetesnek veszik
a szórakozva tanulást.*

MC: *A kiállítás és a közönség között?*

¶ Is. Először a múzeumban folyó munka és a kiállítás között. Ehhez belülről meg kellett ismernem az intézményt. Úgy indultam, hogy minden egyes múzeumi osztályon egy-egy hetet eltöltöttem. Ezt szimpatikusnak találta a főigazgató. Beszélgettem a kollégákkal, beavattak a kutatási területeikbe, a gyűjteményekbe, a muzeológusi munkába. El kellett érnem, hogy elfogadjanak. Bizalom nélkül később sem támogatták volna az ötleteinket. Közben nyilván azt is felmértem, hogy az intézményen belül kiket vonhatok be az új múzeumpedagógiai feladatokba.

MC: *Voltak ehhez külföldi mintáik?*

¶ Borsányi László etnográfus készítette az első múzeumi feladatlapot a honfoglalásról. Ő többet járt külföldön, s vélhetően látott kinti múzeumokban hasonló dolgokat. Ugyanakkor azt is tudtuk: jó, ha az ember külföldön tapasztalatokat szerez, ám nem lehet egy az egyben átmásolni mindent. Borsányi László feladatlapja – módszertanilag és összeállításában is – zseniálisan jó, máig használható. Csak közben lebontották a kiállítást, amelyhez készült. Mindenesetre még szakirodalom sem volt idehaza, amikor belekezdünk a múzeumpedagógiába.

MC: *Tehát szakmát teremtettek itthon. Másrészt arculatot is formáltak a múzeumpedagógiával, amely már akkor eszköze volt a marketingnek. Noha ez a szó – marketing – akkor még nem volt használatban.*

¶ Közművelődésnek hívták: mindent felölelt, amit most múzeumpedagógiának, marketingnek, andragógiának hívunk. Beletartozott a kiadványok szerkesztése, a katalógusok gondozása, a megnyitók megszervezése, a sajtó- és a tága értelemzett közönségkapcsolat is. S milderre már akkor is szükség volt. Úgyhogy a hetvenes évek végétől más múzeumok is alkalmazni kezdtek munkatársakat ilyen feladatokra. Tőlünk függetlenül is létrejöttek a miénkhez hasonló csoportok. A Múzeumi Restaurátori és Módszertani Központ évente szervezett háromnapos vidéki továbbképzéseket. Az előadásokon túl a kötetlen beszélgetéseken is rengeteget tanultunk egymástól a múzeumi közművelődésről. Gondolkodást, ötleteket, nézőpontokat. Valahogy a levegőben volt, mit kell tennünk. Az első csapatomba sikerült olyan munkatársakat találnom, köztük Kesik Gabriellát, Illés Zsuzsát, Takács Katalint, Máté Editet, akikkel aztán több évig közösen tudtunk dolgozni. Rengeteg ötlettel jöttek mindig, persze nem mindig egyikkel értettem egyet. De hagytam, hogy végigvigyék, mert úgy voltam vele, megeshet, hogy én tévedek. És volt, hogy tévedtem.

MC: *Minden intézménynél a vezetés hozzáállásán múlott, mit tudtak megvalósítani?*

¶ Igen. Az igazgató le tudta nyesni a munkatársak szárnyalását. Vagy már azzal is segített, hogy hagyta kibontakozni a kollégákat. Például az sem véletlen, mely intézményeknek sikerült együttműködniük. A reformkori programsorozatot közösen hoztuk össze a Szépművészeti Múzeummal és a Néprajzi Múzeummal, előbbiben Fehér Ágnes, utóbbiban Mészáros Johanna koordinálta az egészet. Nálunk volt a történeti rész, a Szépművészetiben a polgári attitűdöt ismerhették

meg a 10–13 évesek, a Néprajziban pedig a parasztság életvitelét. A végén szerkesztettek egy reformkori újságot itt, a Nemzeti Múzeumban. Ugyanilyen hármas együttműködésben régészeti jellegű programokat is szerveztünk. Mindez még a játszóházaink előtt volt. Sosem a szakmát kell beletölteni a látogató, főként az ifjúság fejébe, hanem élményszerűen megmutatni a történelmi korok meghatározó folyamatait.

Szerepjátékkal, belehelyezkedve történelmi korokba – kik és hogyan éltek bizonyos századokban, milyen szokásaik voltak, és így tovább –, sokkal könnyebben beépültek az információk.

MC: A múzeum – szerintem – akkor végzi jól a közönségmunkát, ha képes felkelteni az érdeklődést.

¶ Egyetértek. Mi úgy gondolkodtunk: akkor lesz a gyerek felnőttként múzeumbjáró, ha kiskorában szívesen megy vele kiállításokra a szülő. Ezért is tartottuk nagyon fontosnak a családi programokat – *Múzeumi délelőtt, Múzeumi játszónap* –, amelyek révén közös az élmény, a szülők és a gyerekek tudnak róla beszélgetni. Másfelől: a *Históriás történelmi játszóházunkban* – amely később „kalandozásra” módosult, mivel a „játszóház” fogalom idővel más szabadidős tartalmat kapott – borzasztóan komolyan vettük a játékot. Pedagógiai módszertani jelentősége volt a program végén: indirekten megerősítette mindazt, amit addig hallottak a gyerekek. Mondjuk, eljátszottunk velük egy török kori kótyavetyét, a hadizsákmányok rögtönzött árverését. Szerepjátékkal, belehelyezkedve történelmi korokba – kik és hogyan éltek bizonyos századokban, milyen szokásaik voltak, és így tovább –, sokkal könnyebben beépültek az információk. A különleges szituációkon keresztül az érelemre, a képzeletre, a játékosságra hatottunk – a megértést segítve.

MC: Nézhetjük úgy is: nem múzeumi órát tartottak, hanem múzeumi foglalkozást?

¶ Így van, és ez teljesen más, mint az iskolai ismeretszerzés. S bár szerveztünk történelmi táborokat is, azokat sem olyan szándékkal, hogy történészeket neveljünk. Miközben azokból a csoportokból vélhetően kikerült felnőve egy-két történész vagy tanár is. De a múzeum nem lehet szertára az iskolának. Ha jó a tankönyv, a szemlélet is megjelenik benne, és ezt erősíti a múzeumi gyermek- vagy iskolai

program. Ha nem jó a tankönyv, a múzeum új szempontot közvetíthet a történelem szemléléséhez. Szentgyörgyi Albert mondta: a magyar iskolának az a hibája, hogy sok szecskával teletömi a gyerek fejét, aki a sok szecska miatt nem tanul meg gondolkodni. Mi azt szerettük volna elérni, hogy a gyerekek felnőttként legyenek művelt és gondolkodó emberek, akik használják a fejüket. Egy szemlélet még nem készlet gondolkodásra a gyereket. Ha több nézőpontot ismer meg, akkor tolerálni kezdi a különbözőségeket. Magunkon gyakoroltuk ezt. A történelmi csapatunkban – amellyel a játszóházat vittük – sokféle ember vett részt, eltérő világnézettel. Megöltük egymást a szakmai vitákban, de a végén mindig közös nevezőre jutottunk.

MC: Mit gondol: pusztán a múzeumpedagógiai gondolkodás, az „élő múzeum” szemlélete segítette önt abban, hogy a muzeológusok felülemelkedjenek a tárgyak „féltevézésének” kiállítási gyakorlatán?

¶ Azért mi rendszeresen bevontuk őket az előadás-sorozatokba. Épp azért, hogy találkozzanak a látogatókkal. A TIT szabadegyetemének több programjához is kapcsolódtak, indítottunk általános és középiskolásoknak tudománybarát köröket, ezekben részben szintén muzeológusok tartottak előadásokat, részben a közművelődési osztály munkatársai. Az elsők között szerveztünk vakoknak „tapintható tárlat”-ot, amelyre a muzeológus lehozta a gyűjteményéből a tárgyakat. Akkreditált képzéseinken a mi múzeumpedagógiai módszereinkkel ismertettük meg másokat, de a háttértudást mindehhez a muzeológusok, történészek, kutatók adták. És mi is tanultunk a pedagógusoktól. Szívesen gondolok vissza az erdélyi pedagógusoknak szervezett táborainkra is.

MC: Amikor két éve megkapta a Múzeumpedagógiai Életműdíjat, laudációjában elhangzott: az önnél nevelődött szakemberek révén is a kultúráközvetítés meghatározó elemévé vált a múzeumpedagógia.

¶ De minden mégsem mehet úgy tovább, mint korábban. Más a társadalmi környezet, rengeteg inger ér minket – a tévétől a világhálótól, a közösségi oldalakig –, s mindez figyelmet és időt vesz el tőlünk. Ezért a múzeumnak új szemléletű kiállításokkal kell vonzania a közönséget. Amikor annak idején belefogtunk a történelmi programokba, kiegészítő képanyaggal dolgoztunk. Manapság már a filmre, a mozgóképekre a legfogékonyabbak a gyerekek. Tudom, mert kilenc unokám van. Ma már sokkal célzottabban kell a marketinggel és a múzeumpedagógiával foglalkozni, és muszáj, hogy a különböző területekre különböző

Szentgyörgyi Albert mondta: a magyar iskolának az a hibája, hogy sok szecsskával teletömi a gyerek fejét, aki a sok szecska miatt nem tanul meg gondolkodni. Mi azt szeretttük volna elérni, hogy a gyerekek felnőttként legyenek művelt és gondolkodó emberek.

szakemberek kerüljenek. Ott kell ülnie a muzeológus mellett a marketingesnek és a múzeumpedagógusnak. A kezdetektől be kell vonni őket egy-egy kiállítás tervezésébe. Mi annak idején kész helyzetet kaptunk, és abból hoztuk ki, amit csak lehetett.

MC: *Most mindenhol az „interaktív” a nyerő. Bűvös fogalom lett a kulturális piacon is. Ön és a munkatársai valójában interaktívan gondolkodtak a hetvenes-nyolcvanas években, bár a jövő szavát nem ismerhették.*

¶ **Vannak lözungszerű kijelentések, amelyeket unos-untalan emlegetnek, de alapvetően nincs sok újdonság mögöttük. Ilyen az iskolában a kompetencia. A múzeumban az interaktivitás. Egy igazán jó pedagógus régen is a kor követelményeinek megfelelően dolgozott, ahogyan a gyerek motivációja megkívánta. Vonatkozik ez a múzeumi szakmára is. Aki beleadta a lelkét, harminc éve sem tudott másként gondolkodni, csakis interaktívan és kreatívan. Mindig ugyanazt kell tenni – csak nyilván az adott korra és igényekre adaptálva. Hiszen ha a kor változik, nekünk is változnunk kell.**

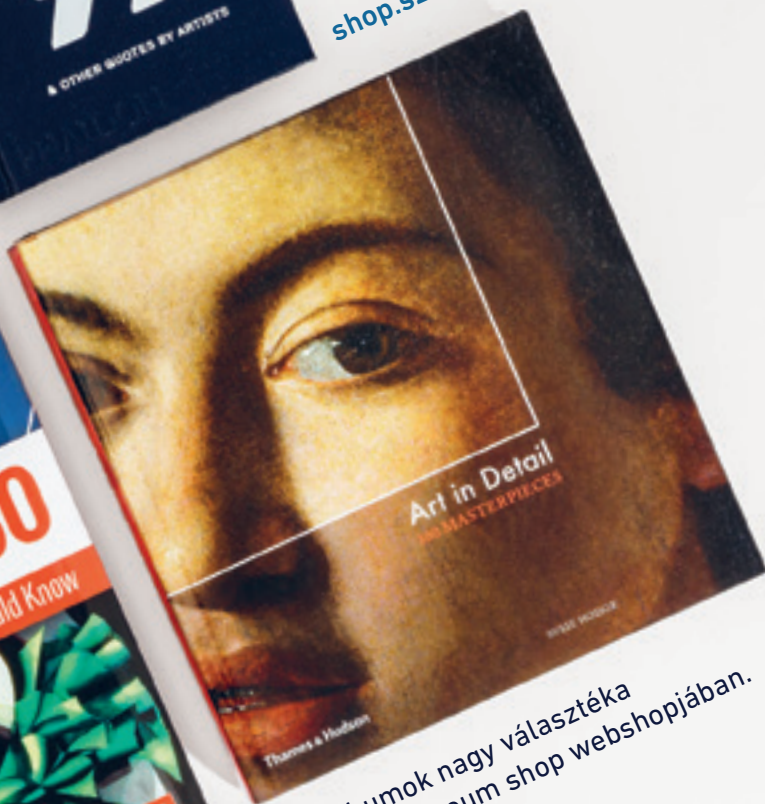
LOVAS MÁRTA az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom, pedagógia szakán végzett. Múzeumi pályafutását 1976-ban kezdte a Magyar Nemzeti Múzeumban. 1997-ig, nyugdíjazásáig, az MNM közművelődési osztályát vezette. De '97 után is részt vett a múzeumi közművelődés, a múzeumpedagógia fejlesztésében. A Magyar Nemzeti Múzeum akkreditált pedagógus-továbbképző tanfolyamának alapítója, előadója és gyakorlatvezetője volt. Módszertani tevékenységéről számos publikáció jelent meg. 2015-ben Múzeumpedagógiai Életműdíjat kapott.



WORK
edited by Angela Luzzati



SZÉP.MŰVÉSZET
shop.szepmuveszeti.hu



A legfrissebb művészeti könyvek és albumok nagy választéka
a Magyar Nemzeti Galéria boltjában és a Múzeum shop webshopjában.

